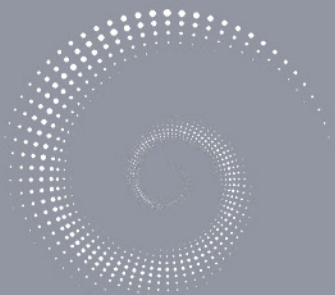


ΣΥΝΤΑΓΜΑ

Ερμηνεία κατ' άρθρο

Άρθρο 91

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΩΓΟΣ



Ηλεκτρονική έκδοση

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

ΣΠ. ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΟΣ, Ξ. ΚΟΝΤΙΑΔΗΣ, Γ. ΤΑΣΟΠΟΥΛΟΣ

Νοέμβριος 2023



ΣΥΝΤΑΓΜΑ
WATCH.GR

Άρθρο 91

1. Η πειθαρχική εξουσία στους δικαστικούς λειτουργούς, από το βαθμό του αρεοπαγίτη ή αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου και πάνω, ή στους αντίστοιχους με αυτούς, ασκείται από ανώτατο πειθαρχικό συμβούλιο, όπως νόμος ορίζει. Την πειθαρχική αγωγή εγείρει ο Υπουργός Δικαιοσύνης.

2. Το Ανώτατο Πειθαρχικό Συμβούλιο συγκροτείται από τον Πρόεδρο του Συμβουλίου της Επικρατείας, ως Πρόεδρό του, από δύο Αντιπροέδρους ή συμβούλους της Επικρατείας, δύο Αντιπροέδρους του Αρείου Πάγου ή αρεοπαγίτες, δύο Αντιπροέδρους ή συμβούλους του Ελεγκτικού Συνεδρίου και δύο τακτικούς καθηγητές νομικών μαθημάτων των νομικών σχολών των πανεπιστημίων της Χώρας, ως μέλη. Τα μέλη του Συμβουλίου ορίζονται με κλήρωση μεταξύ εκείνων που έχουν υπηρεσία τριών τουλάχιστον ετών στο οικείο ανώτατο δικαστήριο ή σε νομική σχολή και κάθε φορά που το Συμβούλιο καλείται να αποφασίσει για ενέργεια μέλους ανώτατου δικαστηρίου, εισαγγελέα ή επιτρόπου, αποκλείονται από τη σύνθεσή του τα μέλη που ανήκουν στο οικείο δικαστήριο. Εφόσον πρόκειται για πειθαρχική δίωξη κατά μελών του Συμβουλίου της Επικρατείας, στο Ανώτατο Πειθαρχικό Συμβούλιο προεδρεύει ο Πρόεδρος του Αρείου Πάγου.

3. Η πειθαρχική εξουσία στους λοιπούς δικαστικούς λειτουργούς ασκείται σε πρώτο και δεύτερο βαθμό από συμβούλια που συγκροτούνται με κλήρωση από τακτικούς δικαστές, κατά τους ορισμούς του νόμου. Την πειθαρχική αγωγή εγείρει και ο Υπουργός της Δικαιοσύνης.

4. Οι κατά τις διατάξεις αυτού του άρθρου πειθαρχικές αποφάσεις δεν προσβάλλονται στο Συμβούλιο της Επικρατείας.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΩΓΟΣ

ΕΙΔΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βαλμαντώνης Γ., *Η εσωτερική δικαστική ανεξαρτησία στη χώρα μας*, ΕΛΛΔνη 2019· Γέσιου-Φαλσιή Π., *Ευθύνη των δικαστών στην Ελλάδα*, ΤοΣ 1983· Δεσαρίδης Χρ., «Άρθρο 91», σε: Φ. Σπυρόπουλος/Ξ. Κοντιάδης/Χ. Ανθόπουλος/Γ. Γεραπετρίτης (επιμ.), *Σύνταγμα. Κατ' άρθρο ερμηνεία*, 2017· Μανιώτης Δ., *Η συμβολή των συστημάτων διορισμού και ελέγχου των δικαστικών λειτουργών στην κατοχύρωση της δικαστικής ανεξαρτησίας*, 1989· Πικραμένος Μ., *Η λογοδοσία των δικαστών στη δημοκρατία*, 2022· Πρωτονοτάριος Β., *Δικαστικά ζητήματα και προβλήματα - Το πειθαρχικό δίκαιο των δικαστικών λειτουργών και ο τρόπος εφαρμογής του*, ΕΕΝ 1983· Ράικος Δ., *Δικαστική ανεξαρτησία και αμεροληψία. Πειθαρχικός έλεγχος των δικαστικών λειτουργών για «σφάλματα» της δικανικής κρίσης*, 2008· Σπυρόπουλος Φ., *Συνταγματικό δίκαιο*, 2η έκδ., 2020· Χασάπης Κ., *Ανεξαρτησία της δικαιοσύνης*, ΕΛΔνη 1989· Χρυσόγονος Κ., *Συνταγματικό δίκαιο*, 3η έκδ., 2022.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

I. Εισαγωγή.....	5
II. Το πειθαρχικό δίκαιο των δικαστών.....	6
III. Τα πειθαρχικά όργανα της Δικαιοσύνης.....	9
IV. Δικαίωμα έφεσης.....	12
V. Η αρμοδιότητα του Υπουργού Δικαιοσύνης προς κίνηση της πειθαρχικής διαδικασίας και άσκηση έφεσης.....	13
VI. Ο αποκλεισμός της αιτήσεως ακυρώσεως.....	14
VII. Εφαρμογή του άρθρου 6 παρ. 1 ΕΣΔΑ στην πειθαρχική δίκη.....	14

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο πλαίσιο της αυτοδιοίκησης της Δικαιοσύνης, την οποία το Σύνταγμά μας κατοχυρώνει ως την πλέον προωθημένη εγγύηση της προσωπικής ανεξαρτησίας των δικαστικών λειτουργών¹, το άρθρο 91 Σ. αναθέτει τον πειθαρχικό τους έλεγχο σε συλλογικά όργανα, πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια, τα οποία στελεχώνονται πλήρως από τακτικούς δικαστές, με την επιφύλαξη της συμμετοχής δύο καθηγητών νομικών σχολών ΑΕΙ στο Ανώτατο Πειθαρχικό Συμβούλιο. Πρόκειται για μια σημαντική εγγύηση της (εξωτερικής) προσωπικής ανεξαρτησίας του δικαστικού λειτουργού², ο οποίος γνωρίζει ότι θα ελεγχθεί πειθαρχικά από τους συναδέλφους του και όχι από τρίτους. Με τα χαρακτηριστικά αυτά, το ελληνικό δίκαιο υπερκαλύπτει τις απαιτήσεις του άρθρου 19 παρ. 1 ΣΕΕ, από το οποίο, σύμφωνα με τη νομολογία του ΔΕΕ, απορρέει η υποχρέωση των κρατών μελών της ΕΕ να διασφαλίζουν ότι τελικός κριτής των πειθαρχικών διαδικασιών κατά των δικαστών θα είναι όργανο το οποίο παρέχει εκέγγυα ανεξαρτησίας³.

Το Σύνταγμα του 1975 ενίσχυσε εν προκειμένω ουσιαστικά την αυτοδιοίκηση της Δικαιοσύνης, καθώς τα προηγούμενα Συντάγματα (άρθρα 111 Σ. 1952, 116 Σ. 1927 και 104 Σ. 1911) περιέχουν ειδικές ρυθμίσεις ως προς την πειθαρχική δικαιοδοσία μόνον για τα μέλη των ανώτατων δικαστηρίων της χώρας, τα Συντάγματα του 1911 και 1952 ανέθεταν δε τη σχετική πειθαρχική αρμοδιότητα σε πενταμελές όργανο που αποτελούνταν ισομερώς από δύο μέλη ανώτατων δικαστηρίων (εξαιρουμένου του δικαστηρίου από το οποίο προερχόταν ο πειθαρχικώς ελεγχόμενος) και δύο καθηγητές νομικών σχολών, υπό την προεδρία του Υπουργού Δικαιοσύνης. Ιστορικά, το πειθαρχικό δίκαιο των δικαστών χαρακτηριζόταν στην Ελλάδα από την κυριαρχική θέση του Υπουργού Δικαιοσύνης⁴. Υπό την ισχύ του Συντάγματος του 1975, η ρύθμιση του άρθρου 91 καταλείπει στον Υπουργό Δικαιοσύνης μόνον την εξουσία κίνησης της πειθαρχικής

¹ Κ. Γώγος, «Άρθρο 87», σε: Σπ. Βλαχόπουλος/Ξ. Κοντιάδης/Γ. Τασόπουλος (επιμ.), *Σύνταγμα. Ερμηνεία κατ' άρθρο*, 2023, αρ. περ. 16.

² Μ. Πικραμένος, *Η λογοδοσία των δικαστών στη δημοκρατία*, 2022, σελ. 251· Δ. Ράικος, *Δικαστική ανεξαρτησία και αμεροληψία. Πειθαρχικός έλεγχος των δικαστικών λειτουργών για «σφάλματα» της δικανικής κρίσης*, 2008, σελ. 183.

³ ΔΕΕ, απόφαση της 15.07.2021 (μείζονος συνθέσεως), *Επιτροπή/Πολωνία*, C-791/19, ECLI:EU:C:2021:596, σκ. 80, 134, 164.

⁴ Π. Γέσιου-Φαλτσή, *Ευθύνη των δικαστών στην Ελλάδα*, ΤοΣ 1983, σελ. 549 επ. (570), με εκτεταμένη ιστορική αναδρομή· Δ. Ράικος, *Δικαστική ανεξαρτησία και αμεροληψία*, ό.π., σελ. 177-181.

διαδικασίας, είτε αποκλειστικά (στην περίπτωση που ο πειθαρχικά διωκόμενος είναι μέλος ανωτάτου δικαστηρίου), είτε κατά τρόπο συντρέχοντα με τα αρμόδια κατά τον ΚΟΔΚΔΛ (ν. 4938/2022) δικαστικά όργανα (στην περίπτωση πειθαρχικής δίωξης κατά δικαστικών λειτουργών που βρίσκονται χαμηλότερα στην ιεραρχία). Σημειώνεται ότι ο ΚΟΔΚΔΛ (άρθρο 123 παρ. 2 περ. α) επιτρέπει επίσης στον Υπουργό Δικαιοσύνης να ασκήσει έφεση κατά των αποφάσεων των πρωτοβάθμιων πειθαρχικών συμβουλίων, είτε αυτές είναι αθωωτικές, είτε καταδικαστικές, καθώς και να ζητήσει την επανάληψη της πειθαρχικής δίκης (άρθρο 123 παρ. 5).

II. ΤΟ ΠΕΙΘΑΡΧΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΩΝ ΔΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ

- 3 Το πειθαρχικό δίκαιο των δικαστικών λειτουργών αποσκοπεί στη διασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας της Δικαιοσύνης⁵, η οποία προϋποθέτει την τήρηση από τους δικαστικούς λειτουργούς των καθηκόντων τους, στον υπηρεσιακό και προσωπικό τους βίο⁶. Το πειθαρχικό δίκαιο αποτελεί μορφή λογοδοσίας των δικαστικών λειτουργών⁷, η οποία οργανώνεται κατ' ιδίαν στον ΚΟΔΚΔΛ (άρθρα 108-125) τόσο ως προς το ουσιαστικό, όσο και ως προς το διαδικαστικό μέρος. Οι εγγυήσεις που τίθενται στο άρθρο 91 Σ. είναι αμιγώς οργανωτικού και διαδικαστικού χαρακτήρα, υπό την έννοια ότι ρυθμίζεται κυρίως η συγκρότηση του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου και των λοιπών πειθαρχικών συμβουλίων, ενώ επίσης περιορίζεται η αρμοδιότητα του Υπουργού Δικαιοσύνης στη δυνατότητα κίνησης πειθαρχικής δίωξης. Όσον αφορά το ουσιαστικό πειθαρχικό δίκαιο, ο νομοθέτης αφήνεται ελεύθερος να ρυθμίσει το πεδίο⁸, κινούμενος, βέβαια, εντός των ορίων που επιβάλλουν η εγγύηση προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας των δικαστών σύμφωνα με το άρθρο 87 παρ. 1 Σ., καθώς και τα επιμέρους συνταγματικά δικαιώματα, των οποίων και οι δικαστικοί λειτουργοί είναι άνευ ετέρου φορείς⁹. Στα συνταγματικά αυτά δικαιώματα, πέραν της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας και της ελεύθερης έκφρασης, συγκαταλέγεται και το δικαίωμα συνδικαλισμού¹⁰, κατά τρόπον ώστε η δημόσια έκφραση γνώμης και η συνδικαλιστική δραστηριότητα να μην

⁵ ΣτΕ 1590/2012.

⁶ Φ. Σπυρόπουλος, *Συνταγματικό δίκαιο*, β' έκδ. 2020, σελ. 443.

⁷ Μ. Πικραμένος, *Η λογοδοσία των δικαστών*, ό.π., σελ. 251.

⁸ Δ. Ράικος, *Δικαστική ανεξαρτησία και αμεροληψία*, ό.π., σελ. 289.

⁹ Δ. Τσάτσος, *Συνταγματικό δίκαιο, Τόμος Β΄, Οργάνωση και λειτουργία της Πολιτείας*, 1993, σελ. 559.

¹⁰ Κ. Γώγος, «Άρθρο 89», σε: Σπ. Βλαχόπουλος/Ξ. Κοντιάδης/Γ. Τασόπουλος (επιμ.), *Σύνταγμα*, ό.π., αρ. περ. 27.

συνιστούν πειθαρχικό αδίκημα¹¹, ενώ η δημόσια πολιτική δραστηριότητα των δικαστών περιορίζεται σε ορισμένο βαθμό από το άρθρο 29 παρ. 3 Σ. Όπως και η επιθεώρηση των δικαστών, έτσι και το πειθαρχικό τους δίκαιο ισορροπεί μεταξύ της προστασίας της δικαστικής ανεξαρτησίας στο εσωτερικό της Δικαιοσύνης, αφενός, και της ανάγκης για αποτελεσματική και αμερόληπτη άσκηση του δικαιοδοτικού έργου, από λειτουργούς που απολαμβάνουν κύρος στην κοινωνία, αφετέρου¹². Από την άποψη του ενωσιακού δικαίου, όπως υπογραμμίζεται σε μια σειρά από σημαντικές αποφάσεις του ΔΕΕ, η αρχή της δικαστικής ανεξαρτησίας καθιστά αναγκαία την πρόβλεψη εγγυήσεων υπέρ των δικαστικών λειτουργών, κατά τρόπον ώστε να αποτρέπεται κάθε κίνδυνος χρήσης του πειθαρχικού δικαίου προς τον σκοπό της πολιτικής χειραγώγησης του δικαιοδοτικού έργου· τέτοιες εγγυήσεις είναι προπάντων ο νομοθετικός καθορισμός των πειθαρχικών αδικημάτων και ποινών¹³, η τήρηση διαδικασίας που κατοχυρώνει πλήρως τα δικαιώματα άμυνας, καθώς και η κρίση ανεξάρτητου οργάνου, του οποίου οι αποφάσεις προσβάλλονται ενώπιον δικαστηρίου¹⁴.

Το ουσιαστικό πειθαρχικό δίκαιο των δικαστικών λειτουργών, όπως το οργανώνουν τα άρθρα 108-113 ΚΟΔΚΔΛ προσομοιάζει, *mutatis mutandis*, με εκείνο των δημοσίων υπαλλήλων. Η πειθαρχική ευθύνη του δικαστικού λειτουργού έχει ως αφετηρία την αποδοχή του διορισμού του και περατώνεται με τη λήξη της υπηρεσιακής σχέσης¹⁵, με την επιφύλαξη της περίπτωσης στην οποία η πειθαρχική δίωξη κινήθηκε πριν τη δημοσίευση της πράξης λύσης της υπηρεσιακής σχέσης¹⁶. Τα πειθαρχικά αδικήματα περιγράφονται με αόριστες νομικές έννοιες, προκειμένου να καταλαμβάνεται πληθώρα επίμεπτων συμπεριφορών που ενδέχεται να θίξουν

4

¹¹ Άρθρο 109 παρ. 4 ΚΟΔΚΔΛ.

¹² Δ. Ράικος, *Δικαστική ανεξαρτησία και αμεροληψία*, ό.π., σελ. 254· Κ. Χρυσόγονος, *Συνταγματικό δίκαιο*, 3η έκδ., 2022, σελ. 747. Επίσης Κ. Γώγος, «Άρθρο 87», ό.π., αρ. περ. 23-25.

¹³ Εμφατικά ΔΕΕ, απόφαση της 15.07.2021 (μείζονος συνθέσεως), *Επιτροπή/Πολωνία*, C-791/19, ECLI:EU:C:2021:596, σκ. 137-139.

¹⁴ ΔΕΕ, απόφαση της 18.05.2021 (μείζονος συνθέσεως), *Asociația «Forumul Judecătorilor din România» κλπ.*, C-83/19, C-137/19, C-195/19, C-291/19, C-355/19 και C-397/19, ECLI:EU:C:2021:393, σκ. 198· απόφαση της 24.06.2019 (μείζονος συνθέσεως), *Επιτροπή/Πολωνία*, C-619/18, ECLI:EU:C:2019:531, σκ. 77· απόφαση της 25.07.2018 (μείζονος συνθέσεως), *Minister for Justice and Equality*, C-216/18 PPU, ECLI:EU:C:2018:586, σκ. 67.

¹⁵ Άρθρο 112 παρ. 1 ΚΟΔΚΔΛ.

¹⁶ ΣτΕ Ολομ. 2395/2004· Δ. Ράικος, *Δικαστική ανεξαρτησία και αμεροληψία*, ό.π., σελ. 193.

την υπηρεσία¹⁷. Για τον ίδιο λόγο, η απαρίθμηση των πειθαρχικών αδικημάτων στον ΚΟΔΚΔΛ (άρθρο 109 παρ. 2) είναι ενδεικτική. Παρά ταύτα, η περιγραφή των πειθαρχικών παραπτώματων στο άρθρο 109 παρ. 2 ΚΟΔΚΔΛ είναι αρκούντως σαφής, ώστε να πληρεί τις απαιτήσεις ως προς το ορισμένο της νομολογίας του ΔΕΕ¹⁸, ιδίως διότι το ίδιο άρθρο στην παράγραφο 4 απαριθμεί και μια σειρά από πράξεις που δεν συνιστούν κατά νόμον πειθαρχικό αδίκημα. Ιδιαίτερη σημασία έχει το πειθαρχικό αδίκημα της αδικαιολόγητης καθυστέρησης στην εκτέλεση των δικαστικών καθηκόντων, το οποίο ρυθμίζεται λεπτομερώς στο άρθρο 109 παρ. 2 περ. ε) ΚΟΔΚΔΛ¹⁹. Τούτο είναι εύλογο ενόψει της πιεστικής απαίτησης της ελληνικής κοινωνίας²⁰, αλλά και του ΕΔΔΑ²¹, για την απονομή της δικαιοσύνης εντός ευλόγου χρόνου.

- 5 Το ερώτημα περί της πειθαρχικής ευθύνης των δικαστικών λειτουργών σε σχέση με το περιεχόμενο των αποφάσεών τους συνδέεται με μια δύσκολη στάθμιση μεταξύ της δικαστικής ανεξαρτησίας, αφενός, και της απαίτησης για ευσυνείδητη και επιμελή άσκηση του δικαιοδοτικού έργου, αφετέρου. Ο ισχύων ΚΟΔΚΔΛ (άρθρο 109 παρ. 4 περ. β) προβλέπει ότι η κρίση που ο δικαστικός λειτουργός εκφέρει κατά την άσκηση των καθηκόντων του δεν αποτελεί πειθαρχικό παράπτωμα, συντασσόμενος με την τοπο-

¹⁷ Επικριτικά: Δ. Ράικος, *Δικαστική ανεξαρτησία και αμεροληψία*, ό.π., σελ. 186.

¹⁸ Βλ. ΔΕΕ, απόφαση της 15.07.2021 (μείζονος συνθέσεως), *Επιτροπή/Πολωνία*, C-791/19, ECLI:EU:C:2021:596, σκ. 134.

¹⁹ Η διάταξη διαλαμβάνει ότι: «Για το δικαιολογημένο ή μη της καθυστέρησης λαμβάνονται υπόψη η σοβαρότητα και η δυσχέρεια της υπόθεσης σύμφωνα με όσα ορίζονται στην περ. β' της παρ. 5 του άρθρου 19, ο βαθμός και η πείρα του δικαστικού λειτουργού, ο φόρτος της εργασίας εν γένει και οι ατομικές και οικογενειακές του περιστάσεις. Σε κάθε περίπτωση δεν είναι αδικαιολόγητη η έκδοση απόφασης πολιτικού ή διοικητικού δικαστηρίου μέσα σε οκτώ (8) μήνες από τη συζήτηση της υπόθεσης, εκτός αν πρόκειται για υποθέσεις στις οποίες ορίζονται ειδικότερες προθεσμίες στην κείμενη νομοθεσία, καθώς και η σύνταξη σκεπτικού επί απόφασης ποινικού δικαστηρίου μέσα σε τρεις (3) μήνες από την παράδοση της δικογραφίας από τον γραμματέα της έδρας. Θεωρείται αδικαιολόγητη η καθυστέρηση όταν αφαιρείται ή επιστρέφεται η δικογραφία από τον δικαστή που τη χειρίζεται λόγω μη έκδοσης απόφασης μέσα σε οκτώ (8) μήνες από τη συζήτηση πολιτικής ή διοικητικής υπόθεσης».

²⁰ Κύκλος Ιδεών, *Δικαιοσύνη: Η μεταρρύθμιση μιας εξουσίας και η αφύπνιση μιας ιδέας*, 2022, σελ. 33, 144-145. Ενδεικτικά για μια πληθωρική βιβλιογραφία σχετικά με το ζήτημα: Ι. Συμεωνίδης, *Η ταχύτητα στην απονομή της διοικητικής δικαιοσύνης*, Διδικ 2017, σελ. 1 επ· Γ. Δελλής, *Η διοικητική δικαιοσύνη σε αναζήτηση ταχύτητας*, 2013, *passim*.

²¹ Βλ. τις πιλοτικές αποφάσεις ΕΔΔΑ εις βάρος της Ελλάδας λόγω καθυστερήσεων στην απονομή της δικαιοσύνης: της 21.12.2010, *Β. Αθανασίου κλπ. κατά Ελλάδας*, αρ. προσφ. 50973/08 (διοικητικές διαφορές)· της 30.10.2012, *Γλύκαντζη κατά Ελλάδας*, αρ. προσφ. 40150/09 (αστικές διαφορές)· της 03.04.2012, *Μικελιουδάκης κατά Ελλάδας*, 54447/10 (ποινικές υποθέσεις).

θέτηση της θεωρίας ότι δεν πρέπει να είναι επιτρεπτή η πειθαρχική δίωξη δικαστικού λειτουργού για το περιεχόμενο της απόφασής του²². Παλαιότερα, η μάλλον κρατούσα «νομολογία» των πειθαρχικών συμβουλίων δεχόταν ότι τα κριθέντα από δικαστή κατ' εξαίρεση μπορούσαν να αποτελέσουν αντικείμενο πειθαρχικής διαδικασίας, σε ακραίες περιπτώσεις πρόδηλου και εξαιρετικώς σοβαρού σφάλματος κατά την εκφορά της δικαιοδοτικής κρίσης, είτε αυτό αφορά το νομικό, είτε το πραγματικό μέρος του δικανικού συλλογισμού, όταν δηλαδή το ελάττωμα της κρίσης δεν μπορεί να αμφισβητηθεί²³. Η αυστηρότερη αυτή τοποθέτηση ήταν ορθή, διότι η ανεξαρτησία της γνώμης του δικαστή, την οποία εγγυάται το Σύνταγμα, συνδέεται με καθήκοντα επιμέλειας και αυξημένη σοβαρότητα κατά την άσκηση του δικαιοδοτικού έργου, από το οποίο εξαρτάται η ελευθερία και η παρουσία των πολιτών, αλλά και η οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της χώρας. Η πειθαρχική ευθύνη των δικαστών όσον αφορά το περιεχόμενο των δικαιοδοτικών τους κρίσεων απασχόλησε ιδιαίτερα τη νομολογία του ΔΕΕ. Κατά το Δικαστήριο του Λουξεμβούργου, δεν είναι δυνατόν να αποκλειστεί πλήρως τέτοια ευθύνη, προκειμένου για σοβαρές και ασύγγνωστες συμπεριφορές, όπως είναι η σκόπιμη και κακόβουλη ή από ιδιαιτέρως βαρεία αμέλεια παράβλεψη κανόνων του εθνικού ή ενωσιακού δικαίου, η δικαστική αυθαιρεσία ή αρνησιδικία, εφόσον η ευθύνη αυτή οριοθετείται με αντικειμενικά και επαληθεύσιμα κριτήρια που άπτονται των επιταγών της ορθής απονομής της δικαιοσύνης· πάντως, η δυνατότητα στοιχειοθέτησης πειθαρχικού αδικήματος λόγω του περιεχομένου δικαστικής κρίσης πρέπει να είναι όλως εξαιρετική και δεν επιτρέπεται να αφορά τις περιπτώσεις απλής πλάνης κατά την ερμηνεία και εφαρμογή του δικαίου²⁴.

III. ΤΑ ΠΕΙΘΑΡΧΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

Η πρώτη παράγραφος του άρθρου 91 προβλέπει ένα ειδικό πειθαρχικό όργανο, το Ανώτατο Πειθαρχικό Συμβούλιο, του οποίου η *ratione personae* πειθαρχική αρμο-

6

²² Δ. Ράικος, *Δικαστική ανεξαρτησία και αμεροληψία*, ό.π., σελ. 251, 290-293.

²³ Για την παλαιότερη «νομολογία» αυτή αυτών των πειθαρχικών συμβουλίων: Δ. Ράικος, *Δικαστική ανεξαρτησία και αμεροληψία*, ό.π., σελ. 255-256· επίσης Δ. Μανιώτης, *Η συμβολή των συστημάτων διορισμού και ελέγχου των δικαστικών λειτουργών στην κατοχύρωση της δικαστικής ανεξαρτησίας*, 1989, σελ. 74 επ.

²⁴ ΔΕΕ, απόφαση της 22.02.2022, RS, C-430/21, ECLI:EU:C:2022:99, σκ. 83-86· απόφαση της 21.12.2021, *Eurobox Promotion κ.λπ.*, C-357/19, C-379/19, C-549/19, C-811/19 και C-840/19, ECLI:EU:C:2021:1034, σκ. 238-240· απόφαση της 15.07.2021, *Επιτροπή/Πολωνία*, C-791/19, ECLI:EU:C:2021:596, σκ. 137-139.

διότητα εκτείνεται στους δικαστικούς λειτουργούς από τον βαθμό του αρεοπαγίτη, αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου και άνω, καθώς και στους λοιπούς δικαστικούς λειτουργούς με αντίστοιχο βαθμό. Ο συντακτικός νομοθέτης θεώρησε σκόπιμο να προβλέψει διακριτό πειθαρχικό όργανο για τα μέλη των ανώτατων δικαστηρίων, ενόψει της εξέχουσας θέσης τους στη δικαστική ιεραρχία²⁵. Σύμφωνα με τον εκτελεστικό του Συντάγματος ΚΟΔΚΔΛ (άρθ. 113 παρ. 4), η πειθαρχική αρμοδιότητα του Ανώτατου Πειθαρχικού Συμβουλίου καταλαμβάνει τα μέλη του Αρείου Πάγου, του ΣτΕ και του Ελεγκτικού Συνεδρίου, τον Εισαγγελέα και τους Αντεισαγγελείς του Αρείου Πάγου, καθώς και τους Γενικούς Επιτρόπους, τους Επιτρόπους και τους Αντεπιτρόπους της Γενικής Επιτροπείας της Επικρατείας του Ελεγκτικού Συνεδρίου και των διοικητικών δικαστηρίων. Το Ανώτατο Πειθαρχικό Συμβούλιο έχει την αρμοδιότητα να επιβάλλει οποιαδήποτε από τις πειθαρχικές ποινές που απαριθμούνται στο άρθρο 111 παρ. 1 ΚΟΔΚΔΛ, πλην της ποινής της οριστικής παύσης. Και τούτο διότι ενόψει της ρύθμισης του άρθρου 88 παρ. 4 Σ., σύμφωνα με την οποία οι δικαστικοί λειτουργοί παύονται μόνον με δικαστική απόφαση, η αρμοδιότητα του Ανώτατου Πειθαρχικού Συμβουλίου, όπως και των υπολοίπων πειθαρχικών συμβουλίων, δεν εκτείνεται μέχρι την επιβολή της ποινής της οριστικής παύσης στον διωκόμενο δικαστικό λειτουργό. Στην περίπτωση κατά την οποία κρίνεται ότι είναι ενδεδειγμένη η επιβολή της ποινής αυτής, το πειθαρχικό συμβούλιο οφείλει κατ' άρθρο 113 παρ. 3 ΚΟΔΚΔΛ να παραπέμψει την υπόθεση στην Ολομέλεια του ανώτατου δικαστηρίου που διαθέτει σχετική αρμοδιότητα²⁶.

- 7 Σύμφωνα με τη δεύτερη παράγραφο του άρθρου 91, το Ανώτατο Πειθαρχικό Συμβούλιο αποτελείται από τον Πρόεδρο ΣτΕ ως Πρόεδρο, δύο αντιπροέδρους ΣτΕ ή Συμβούλους της Επικρατείας, δύο Αντιπροέδρους ΑΠ ή Αρεοπαγίτες, δύο Αντιπροέδρους του ΕΣ ή συμβούλους του Ελεγκτικού Συνεδρίου, καθώς και από δύο καθηγητές νομικών μαθημάτων των Νομικών Σχολών των πανεπιστημίων της χώρας. Από την εκάστοτε σύνθεση του Συμβουλίου εξαιρούνται οι δικαστικοί λειτουργοί που ανήκουν στον ίδιο κλάδο με τον ελεγχόμενο, οπότε η σύνθεση του οργάνου είναι πάντοτε επταμελής. Εάν η πειθαρχική διαδικασία αφορά μέλος του ΣτΕ, Πρόεδρος του Συμβουλίου είναι ο Πρόεδρος του Αρείου Πάγου. Ο καθορισμός των δικαστικών λειτουργών που

²⁵ Μ. Πικραμένος, *Η λογοδοσία των δικαστών*, ό.π., σελ. 252.

²⁶ Ως προς τις περιπτώσεις οριστικής παύσης και την αρμοδιότητα επιβολής της ποινής αυτής: Κ. Γώγος, «Άρθρο 87», ό.π., αρ. περ. 35, 40.

συμμετέχουν στη σύνθεση του οργάνου με κλήρωση αποτελεί επιπρόσθετο εχέγγυο αμεροληψίας, ενώ το Σύνταγμα απαιτεί από τα μέλη του Ανωτάτου Πειθαρχικού Συμβουλίου να έχουν συμπληρώσει τριετία στο οικείο δικαστήριο (ή στο πανεπιστήμιο για τους καθηγητές ΑΕΙ), προκειμένου να διασφαλίσει ότι το όργανο διαθέτει αυξημένα εχέγγυα εμπειρίας και κύρους. Τέλος, η συμμετοχή δύο καθηγητών νομικών σχολών πανεπιστημίων της ημεδαπής συνιστά εχέγγυο διαφάνειας και κοινωνικής λογοδοσίας της Δικαιοσύνης στα ανώτατα κλιμάκια της²⁷.

Σε σχέση με τους λοιπούς δικαστικούς λειτουργούς, η τρίτη παράγραφος του άρθρου 91 εγγυάται δύο βαθμούς πειθαρχικής κρίσης, η οποία λαμβάνει χώρα ενώπιον πειθαρχικών συμβουλίων που αποτελούνται αποκλειστικά από τακτικούς δικαστές. Η έννοια του τακτικού δικαστή εμφανίζεται στο άρθρο 87 παρ. 1 και 3 Σ. και αποκλείει από τη σύνθεση των πειθαρχικών συμβουλίων τους εισαγγελικούς λειτουργούς, παρά το γεγονός ότι και αυτοί απολαύουν πλήρως των συνταγματικών εγγυήσεων προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας. Εν προκειμένω, το Σύνταγμα τηρεί επιφυλακτική στάση έναντι του εισαγγελικού κλάδου, τα μέλη του οποίου ελέγχονται μεν πειθαρχικά υπό τους όρους του άρθρου 91, δεν συμμετέχουν όμως στα αρμόδια πειθαρχικά συμβούλια. Περαιτέρω, σε διάκριση προς το Ανώτατο Πειθαρχικό Συμβούλιο, στα λοιπά πειθαρχικά συμβούλια της Δικαιοσύνης δεν προβλέπεται η συμμετοχή προσώπων που δεν φέρουν την ιδιότητα του δικαστικού λειτουργού. Εύλογα επισημαίνεται η ανάγκη συμμετοχής στα εν λόγω όργανα και άλλων προσώπων με ενδιαφέρον για την απονομή της δικαιοσύνης (stakeholders), χάριν της διαφάνειας και της λογοδοσίας της Δικαιοσύνης στην κοινωνία, με διατήρηση όμως της πλειοψηφίας από δικαστές²⁸. Ο ΚΟΔΚΔΛ (άρθρα 113 και 115) προβλέπει για τον χώρο της διοικητικής δικαιοσύνης επταμελές και εννεαμελές Πειθαρχικό Συμβούλιο ΣτΕ, καθώς και πενταμελή Πειθαρχικά Συμβούλια των Διοικητικών Εφετείων Αθηνών, Πειραιώς, Θεσσαλονίκης και Πατρών. Αναλόγως, για τον χώρο της πολιτικής και ποινικής δικαιοσύνης προβλέπονται επταμελές και εννεαμελές Πειθαρχικό Συμβούλιο του Αρείου Πάγου, όπως επίσης και πενταμελή Πειθαρχικά Συμβούλια στα Εφετεία Αθηνών, Πειραιώς, Θεσσαλονίκης, Πατρών και Λάρισας. Τέλος, η πειθαρχική αρμοδιότητα στους κόλπους του Ελεγκτικού Συνεδρίου ασκείται από επταμελές και εννεαμελές Πειθαρχικό Συμβούλιο (άρθρο 113 παρ. 9-10 ΚΟΔΚΔΛ). Από το ισχύον δίκαιο διαμορφώνεται έτσι

²⁷ Μ. Πικραμένος, *Η λογοδοσία των δικαστών*, ό.π., σελ. 252.

²⁸ *Ibidem*, σελ. 258.

μια πολυδιάσπαση των συλλογικών οργάνων που ασκούν πειθαρχικές αρμοδιότητες, ανάλογα με τον κλάδο της Δικαιοσύνης στον οποίο υπηρετεί ο ελεγχόμενος δικαστικός λειτουργός, γεγονός που έχει αποτελέσει αντικείμενο κριτικής σε διεθνή fora ενόψει ιδίως της επαπειλούμενης έλλειψης ενιαίου μέτρου πειθαρχικής κρίσης²⁹. Σε όλα αυτά τα πειθαρχικά συμβούλια η σύνθεση καθορίζεται με κλήρωση, προκειμένου να διασφαλισθεί η αμεροληψία του οργάνου. Η κλήρωση αυτή γίνεται σε δημόσια συνεδρίαση του Α΄ Τμήματος του οικείου ανωτάτου δικαστηρίου ή του εφετείου για τα αντίστοιχα πειθαρχικά συμβούλια (άρθ. 115 παρ. 1 και 5 ΚΟΔΚΔΛ).

IV. ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΕΦΕΣΗΣ

- 9 Στην περίπτωση των δικαστών που δεν υπόκεινται στην αρμοδιότητα του Ανώτατου Πειθαρχικού Συμβουλίου, το άρθρο 91 παρ. 3 Σ. προβλέπει κρίση από δευτεροβάθμιο πειθαρχικό συμβούλιο. Η πειθαρχική υπόθεση εισάγεται σε δεύτερο βαθμό κρίσης κατόπιν άσκησης έφεσης. Δικαίωμα έφεσης έχει ο δικαστικός λειτουργός που είτε τιμωρήθηκε στον πρώτο βαθμό, είτε απαλλάχθηκε, με μειωτική όμως αιτιολογία· επίσης δικαίωμα έφεσης απονέμει ο νόμος στον Υπουργό Δικαιοσύνης, καθώς και στο δικαστικό όργανο που είναι αρμόδιο για την κίνηση πειθαρχικής δίωξης³⁰. Η προθεσμία άσκησης της έφεσης είναι για τον μεν δικαστικό λειτουργό ένας μήνας από την επίδοση της πρωτοβάθμιας απόφασης, ενώ για τον Υπουργό και τα δικαστικά όργανα ένας μήνας από την κοινοποίηση της απόφασης και σε κάθε περίπτωση τρεις μήνες από την έκδοσή της. Η προθεσμία και η άσκηση της έφεσης αναστέλλουν την εκτέλεση της πρωτοβάθμιας απόφασης³¹. Με την άσκηση έφεσης, η πειθαρχική υπόθεση μεταβιβάζεται στο δευτεροβάθμιο πειθαρχικό συμβούλιο, το οποίο είναι για τις επταμελείς συνθέσεις των πειθαρχικών συμβουλίων ΣτΕ, Αρείου Πάγου και Ελεγκτικού Συνεδρίου η εννεαμελής σύνθεση του πειθαρχικού συμβουλίου του οικείου ανωτάτου δικαστηρίου, ενώ η επταμελής σύνθεση των πειθαρχικών συμβουλίων Αρείου Πάγου και ΣτΕ αποφασίζει επί εφέσεων κατά των πειθαρχικών αποφάσεων των πενταμελών πειθαρχικών συμβουλίων των εφετείων και διοικητικών εφετείων αντίστοιχα³².

²⁹ Αναλυτικά Μ. Πικραμένος, *Η λογοδοσία των δικαστών*, ό.π., σελ. 257, 259.

³⁰ Άρθρο 123 παρ. 2 ΚΟΔΚΔΛ.

³¹ Άρθρο 123 παρ. 3, τελευταίο εδάφιο ΚΟΔΚΔΛ.

³² Άρθρο 113 παρ. 5-10 ΚΟΔΚΔΛ.

V. Η ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΟΥ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΠΡΟΣ ΚΙΝΗΣΗ ΤΗΣ ΠΕΙΘΑΡΧΙΚΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΗ ΕΦΕΣΗΣ

Η πειθαρχική διαδικασία κινείται για τους μεν δικαστικούς λειτουργούς που υπάγονται στην αρμοδιότητα του Ανώτατου Πειθαρχικού Συμβουλίου αποκλειστικά από τον Υπουργό Δικαιοσύνης σύμφωνα με την πρώτη παράγραφο (τελευταίο εδάφιο) του άρθρου 91 Σ., ενώ για τους λοιπούς δικαστικούς λειτουργούς είτε από τον Υπουργό Δικαιοσύνης σύμφωνα με την τρίτη παράγραφο (τελευταίο εδάφιο) του ίδιου άρθρου, είτε από τους δικαστικούς λειτουργούς που ορίζει το άρθρο 117 παρ. 1 ΚΟΔΚΔΛ. Ratio της ρύθμισης είναι ότι η απονομή της εξουσίας κίνησης της πειθαρχικής διαδικασίας κατά οποιουδήποτε δικαστικού λειτουργού στον Υπουργό Δικαιοσύνης διασφαλίζει την εξωτερική λογοδοσία του δικαστικού σώματος, ιδιαίτερα στα ανώτατα κλιμάκια δικαιοσύνης, υπό την έννοια ότι και οι ελεγκτές πρέπει να υπόκεινται σε έλεγχο, με την τελική πειθαρχική απόφαση όμως να παραμένει πάντοτε στην αρμοδιότητα συλλογικού οργάνου που συγκροτείται είτε αποκλειστικά, είτε κατά πλειοψηφία (στην περίπτωση του Ανώτατου Πειθαρχικού Συμβουλίου) από δικαστικούς λειτουργούς³³. Εντούτοις, στη θεωρία έχουν διατυπωθεί ενστάσεις ως προς την αρμοδιότητα αυτή του Υπουργού Δικαιοσύνης, καθώς εκφράζονται φόβοι ότι υπονομεύει την ανεξαρτησία του δικαστικού σώματος: το ίδιο ισχύει και για την αρμοδιότητα του Υπουργού κατ' άρθρο 117 παρ. 1 ΚΟΔΚΔΛ να ασκήσει έφεση κατά των αθωωτικών ή καταδικαστικών αποφάσεων των πειθαρχικών συμβουλίων³⁴. Είναι αλήθεια ότι σε μία τουλάχιστον περίπτωση στην πρόσφατη ιστορία ο Υπουργός Δικαιοσύνης κίνησε διαδικασία πειθαρχικής έρευνας κατά ανώτατου δικαστικού λειτουργού χωρίς τούτο να δικαιολογείται επαρκώς, σε χρόνο μάλιστα που σχετιζόταν με κρίσιμη για την κυβέρνηση δίκη στο ίδιο ανώτατο δικαστήριο. Πράγματι, η νομολογία του ΔΕΕ επισημαίνει ότι η δυνατότητα κίνησης διαδικασιών πειθαρχικής έρευνας δύναται, αυτή καθαυτή, να ασκήσει πίεση στους δικαστικούς λειτουργούς³⁵, απαιτεί δε γι' αυτό τον λόγο τα όργανα που έχουν τη σχετική αρμοδιότητα να είναι ανεξάρτητα από εξωτερικές

³³ Μ. Πικραμένος, *Η λογοδοσία των δικαστών*, ό.π., σελ. 253.

³⁴ Δ. Ράικος, *Δικαστική ανεξαρτησία και αμεροληψία*, ό.π., σελ. 184· Χρ. Δετσαρίδης, «Άρθρο 92», σε: Φ. Σπυρόπουλος/Ξ. Κοντιάδης/Χ. Ανθόπουλος/Γ. Γεραπετρίτης (επιμ.), *Σύνταγμα. Κατ' άρθρο ερμηνεία*, 2017, αρ. περ. 6 και 10· για την αρμοδιότητα του Υπουργού Δικαιοσύνης να εφεσιβάλλει τις αποφάσεις των πειθαρχικών συμβουλίων κριτικά ο Κ. Χασάπης, *Ανεξαρτησία της δικαιοσύνης*, ΕΛΔνη 1989, σελ. 734 επ. (739).

³⁵ ΔΕΕ, απόφαση της 15.07.2021 (μείζονος συνθέσεως), *Επιτροπή/Πολωνία*, C-791/19, ECLI:EU:C:2021:596, σκ. 156.

επιρροές³⁶. Δημιουργείται λοιπόν πρόβλημα συμβατότητας της προκείμενης πρόβλεψης του άρθρου 91 παρ. 1 και παρ. 3 Σ., καθώς και των συναφών προβλέψεων στα άρθρα 117 παρ. 1 περ. α) και 123 παρ. 2 περ. α) ΚΟΔΚΔΛ, με το ενωσιακό δίκαιο, πρόβλημα το οποίο οφείλει να επιλύσει ο αναθεωρητικός νομοθέτης.

VI. Ο ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΙΤΗΣΕΩΣ ΑΚΥΡΩΣΕΩΣ

- 11 Τόσο το Ανώτατο Πειθαρχικό Συμβούλιο, όσο και τα λοιπά πειθαρχικά συμβούλια, ανήκουν οργανωτικά στη δικαστική λειτουργία, επομένως δε οι αποφάσεις τους δεν αποτελούν διοικητικές πράξεις δεκτικές προσβολής με αίτηση ακυρώσεως σύμφωνα με το άρθρο 95 παρ. 1 περ. α) Σ. Επιβεβαιώνοντας τον κανόνα αυτό, η τέταρτη παράγραφος του άρθρου 91 Σ. ρητώς προβλέπει ότι οι πειθαρχικές αποφάσεις του άρθρου αυτού δεν προσβάλλονται με αίτηση ακυρώσεως. Ενόψει δε της ρητής συνταγματικής πρόβλεψης του απαραδέκτου και της ισοδυναμίας των συνταγματικών διατάξεων δεν τίθεται ζήτημα παραβίασης του άρθρου 20 παρ. 1 Σ.³⁷

VII. ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 6 ΠΑΡ. 1 ΕΣΔΑ ΣΤΗΝ ΠΕΙΘΑΡΧΙΚΗ ΔΙΚΗ

- 12 Ζήτημα τίθεται πάντως εάν οι εν γένει πειθαρχικές διαδικασίες κατά δικαστικών λειτουργών υπάγονται στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 6 παρ. 1 ΕΣΔΑ, θεωρούμενες ως διαφορές σχετικές με αστικά δικαιώματα. Σε έναν σημαντικό αριθμό πειθαρχικών υποθέσεων δικαστικών λειτουργών, τόσο το ΕΔΔΑ³⁸, όσο και το ΔΕΕ³⁹, έκριναν ότι το άρθρο 6 παρ. 1 ΕΣΔΑ βρίσκει εν προκειμένω εφαρμογή κατά το αστικό του σκέλος.

³⁶ ΔΕΕ, απόφαση της 18.05.2021 (μείζονος συνθέσεως), *Asociația «Forumul Judecătorilor din România» κλπ.*, C-83/19, C-137/19, C-195/19, C-291/19, C-355/19 και C-397/19, ECLI:EU:C:2021:393, σκ. 199-200.

³⁷ ΣτΕ 2128/2018.

³⁸ ΕΔΔΑ (ευρεία σύνθεση), απόφαση της 06.11.2018, *Ramos Nunes de Carvalho et Sá/Πορτογαλία*, αρ. προσφ. 55391/13, 57728/13, 74041/13, παρ. 112, 120· απόφαση της 25.09.2018 (ευρεία σύνθεση), *Denisov/Ουκρανία*, αρ. προσφ. 76639/11, παρ. 43-57· απόφαση της 28.03.2017, *Sturua/Γεωργία*, αρ. προσφ. 45729/05, σκ. 26-27· απόφαση της 07.01.2016, *Gerovska Popčevska/ΠΓΔΜ*, αρ. προσφ. 48783/07, παρ. 38· απόφαση της 30.04.2015, *Mitrinovski/ΠΓΔΜ*, αρ. προσφ. 6899/12, παρ. 29· απόφαση της 09.01.2013, *Volkov/Ουκρανία*, αρ. προσφ. 21722/11, παρ. 87-91· απόφαση της 05.02.2009, *Olujic/Κροατία*, αρ. προσφ. 22330/05, παρ. 31-45. Για τη νομολογία αυτή βλ. Γ. Βαλμαντώνης, *Η εσωτερική δικαστική ανεξαρτησία στη χώρα μας*, ΕλλΔνη 2019, σελ. 1586 επ.

³⁹ ΔΕΕ, απόφαση της 15.07.2021 (μείζονος συνθέσεως), *Επιτροπή/Πολωνία*, C-791/19, ECLI:EU:C:2021:596, σκ. 165 επ., 190.

Κατά τη νομολογία του ΕΔΔΑ, στην περίπτωση πειθαρχικών υποθέσεων των δημοσίων λειτουργών δεν βρίσκει εφαρμογή το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη κατά την ΕΣΔΑ μόνον κατ' εξαίρεση εάν, σωρευτικά, *πρώτον*, το εθνικό δίκαιο αποκλείει ρητώς για ορισμένη κατηγορία λειτουργών το δικαίωμα προσβολής των σχετικών αποφάσεων με ένδικο βοήθημα ενώπιον δικαστηρίων, και, *δεύτερον*, ο αποκλεισμός της δικαστικής προστασίας στηρίζεται σε αντικειμενικούς λόγους δημοσίου συμφέροντος⁴⁰. Ενόψει της ρύθμισης του 91 παρ. 4 Σ. και επικαλούμενο την κρίση του ΕΔΔΑ σε υποθέσεις πειθαρχικών καταδικών εις βάρος Τούρκων δικαστών από το εκεί Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο, όργανο μεικτής σύνθεσης του οποίου οι αποφάσεις κατά τον κρίσιμο χρόνο δεν ήταν δεκτικές προσβολής με ένδικα βοηθήματα σύμφωνα με το Σύνταγμα της Τουρκίας⁴¹, το ΣτΕ δέχθηκε ότι το άρθρο 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ δεν βρίσκει εφαρμογή σε πειθαρχικές διαδικασίες εις βάρος δικαστικών λειτουργών, δεδομένου ότι ο εκ του Συντάγματος αποκλεισμός της πρόσβασης στον ακυρωτικό δικαστή δικαιολογείται «*από αντικειμενικούς λόγους δημοσίου συμφέροντος, προεχόντως διότι η άσκηση της δικαστικής λειτουργίας αποτελεί μία από τις βασικές εκδηλώσεις της κρατικής κυριαρχίας και η ιδιότητα του δικαστή συνδέεται, από τη φύση της, ευθέως με την άσκηση αρμοδιοτήτων δημόσιας εξουσίας*»⁴². Ωστόσο, τα πειθαρχικά συμβούλια που προβλέπονται στο Σύνταγμα και τον ΚΟΔΚΔΛ, ανήκουν στη δικαστική εξουσία και αποτελούνται αποκλειστικά (ή έστω κυρίως, στην περίπτωση του Ανώτατου Πειθαρχικού Συμβουλίου) από δικαστικούς λειτουργούς με ισοβιότητα και εκέγγυα προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας, αποφασίζουν δε αιτιολογημένα· επομένως, τα πειθαρχικά συμβούλια του άρθρου 91 Σ. συνιστούν δικαστήρια υπό την αυτόνομη έννοια της ΕΣΔΑ⁴³ και η

⁴⁰ ΕΔΔΑ (ευρεία σύνθεση), απόφαση της 06.11.2018, *Ramos Nunes de Carvalho et Sá/Πορτογαλία*, αρ. προσφ. 55391/13, 57728/13, 74041/13, παρ. 112· απόφαση της 09.01.2013, *Volkov/Ουκρανία*, αρ. προσφ. 21722/11, παρ. 87· απόφαση της 05.02.2009, *Olujić/Κροατία*, αρ. προσφ. 22330/05, παρ. 33-34· απόφαση της 19.04.2007, *Vilho Eskelinen/Φινλανδία*, αρ. προσφ. 63235/00, παρ. 62 (ευρεία σύνθεση)· αναλυτικός σχολιασμός της απόφασης από τον Ι. Σαρμά, *Η δίκαιη ισορροπία – Η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου*, 2018, σελ. 438 επ.

⁴¹ ΕΔΔΑ, απόφαση της 19.10.2010, *Özpinar/Τουρκία*, αρ. προσφ. 20999/04, παρ. 30· απόφαση επί του παραδεκτού της 11.12.2007, *Serdal Apay/Τουρκία*, αρ. προσφ. 3964/05.

⁴² ΣτΕ 2128/2018.

⁴³ Για την αυτόνομη έννοια του δικαστηρίου στην ΕΣΔΑ: Κ. Γώγος, «Άρθρο 6 παρ. 1», σε: Ι. Σαρμάς/Ξ. Κοντιάδης/Χ. Ανθόπουλος (επιμ.), *ΕΣΔΑ-Κατ' άρθρο ερμηνεία*, 2021, σελ. 271 επ.· βλ. επίσης: Λ Σισλιάνο, «Άρθρο 6», σε: Ο ίδιος (επιμ.), *Ευρωπαϊκή Σύμβαση δικαιωμάτων του ανθρώπου – ερμηνεία κατ' άρθρο*, 2017, αρ. περ. 82 επ.

ενώπιόν τους διαδικασία θα πρέπει να υπόκειται ως οιοσδήποτε δίκη στο άρθρο 6 παρ. 1 ΕΣΔΑ, όπως έγινε δεκτό από το ΕΔΔΑ σε περιπτώσεις ανάλογων πειθαρχικών οργάνων άλλων ευρωπαϊκών κρατών⁴⁴, συμπεριλαμβανομένου του Ανωτάτου Δικαστικού Συμβουλίου της Κύπρου⁴⁵ και δέχεται πλέον το ΣτΕ για τα πειθαρχικά συμβούλια των δικαστικών υπαλλήλων⁴⁶. Σε κάθε περίπτωση, σε σχετικώς πρόσφατη τουρκική υπόθεση η νομολογία του ΕΔΔΑ έχει πλέον μεταστραφεί: Ακόμη και όταν υφίσταται εκ του Συντάγματος απαγόρευση δικαστικής προσβολής των πειθαρχικών αποφάσεων εις βάρος δικαστικών λειτουργών, το Δικαστήριο του Στρασβούργου δέχεται πλέον ότι υπό το φως των εγγυήσεων ανεξαρτησίας, των οποίων απολαύουν οι δικαστικοί λειτουργοί και οι οποίες δεν συμβιβάζονται με τους ιδιαίτερους δεσμούς εμπιστοσύνης και πίστωσης, που θα δικαιολογούσαν το δικαστικά απρόσβλητο των πειθαρχικών αποφάσεων, δεν είναι δυνατή η δικαιολόγηση με αντικειμενικούς λόγους δημοσίου συμφέροντος του αποκλεισμού της δικαστικής προστασίας· και αυτό για τον επιπρόσθετο λόγο ότι το ΕΔΔΑ κρίνει αναγκαίο να αποδώσει ιδιαίτερη προσοχή στις πειθαρχικές υποθέσεις εναντίον δικαστικών λειτουργών ενόψει και της ειδικής σημασίας και βαρύτητάς τους για τους εμπλεκόμενους⁴⁷. Η εφαρμογή του άρθρου 6 παρ. 1 ΕΣΔΑ στην πειθαρχική δίκη κατά δικαστικών λειτουργών θα δημιουργούσε υποχρεώσεις, μεταξύ άλλων, δημοσιότητας της (κύριας) διαδικασίας και δημόσιας απαγγελίας της σχετικής απόφασης, ενώ σύμφωνα με το άρθρο 116 παρ. 2 ΚΟΔΚΔΛ τόσο η προδικασία, όσο και κύρια διαδικασία στα πειθαρχικά συμβούλια είναι μυστική.

⁴⁴ ΕΔΔΑ, απόφαση της 28.03.2017, *Sturua/Γεωργία*, αρ. προσφ. 45729/05, σκ. 26-27· απόφαση της 07.01.2016, *Gerovska Popčevska/ΠΓΔΜ*, αρ. προσφ. 48783/07, παρ. 38· απόφαση της 30.04.2015, *Mitrinovski/ΠΓΔΜ*, αρ. προσφ. 6899/12, παρ. 29· απόφαση της 09.01.2013, *Volkov/Ουκρανία*, αρ. προσφ. 21722/11, παρ. 88-90· απόφαση της 05.02.2009, *Olujić/Κροατία*, αρ. προσφ. 22330/05, παρ. 37-42.

⁴⁵ ΕΔΔΑ, απόφαση της 31.10.2017, *Καμένος/Κύπρος*, αρ. προσφ. 147/07, σκ. 64-71.

⁴⁶ ΣτΕ 2157/2020.

⁴⁷ ΕΔΔΑ, απόφαση της 05.07.2021, *Eminažasoğlu/Τουρκία*, αρ. προσφ. 76521/12, παρ. 71-80.